

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
И Ю Л Ъ
21
ЧЕТВЕРГ
№ 169 (4653).

Өртөө 20 көп.

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиясының Төп Комитетиниң Плениуму техниктиг депшилгени улам ыңай дүргедедири дээш, үлетпүрнүң болгаш транспорттуң ажылында шынар талазы-биле көргүзүглери бедидери дээш, чеди чыл планының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседиди дээш демиселге чогадыкчы инициативаны улам бедик көдүреринче партия организацияларын, бүгү коммунистерни, ажилчыннарны, инженер-техниктиг ажилдакчыларны болгаш албан-хаакчыларны кыйгырып тур.

(СЭПТ ТК-ның июль Пленумунуң донтаалындан).

АГИТАС-МАССАЛЫГ АЖЫЛДЫҢ ТӨВҮН СИГЕН ШӨЛДЕРИНЧЕ

Областың бүгү районнарының колхозтары болгаш совхозтары нийтинчи малынга четги санымг, бедик шынарлыг январь-бүрү чемери, млангыя бодуун чөмүң кол өзө бөлүр сиген белеткелгиче түдүктөп кирип турар. Сиген кезидеги тараа ажаап алышкыны мишка сезонунг ажил. Иччанган анаа кыдыг-даа овалдашкыны бодуруп болбас дээр бугүдөгө бидилгир.

райкомнар сиген кезидегииниң үезинде агитас-массалыг ажилдары күштөлдир талазы-биле кемчеглерни ап чоруда берген.

Бо чылдың сиген белеткелиниң ужуру-дузасы чүгө келир кыжын бугү малды хур, меңди чыл ажырып алырын өвөс, харын чеди чылдын үшү чылында областың жөдө ажил-агылынын мурунуга тургустунган сорулган, мындг болганда чеди чылдың нийти сорулгазын өйшөөдө чедишкениниң күөсөдириниң үезини.

Сиген кезидегииниң чүгө планыг овалдазын күөсөдириниң-биле ук ажылды өйлеп кылбайн, харын чөмүң артык бодуларын бугү колхозтарга болгаш совхозтарга тургузар дээр социалистг чарышты калбартырын бо чугула ажил негеп турар.

Бо ажылдың чедишкениниң бодурунга машина техниканы белеткелгиче ажылдың график планын тургузар дээр, чүгө ажылдың өгөздир. Оон-биле калы сиген шөлүдө ажылдап турарларга туртулар, дыштанар орган-бакын, оларның културдуг дыйтаналыгынын херектелгиче негеттнер бугү чүдүдери тургузар апар. Хана солунварын, агит-хуудустарын, көргүзүп самбырларын организациялар, солунвар, журнамдарын сигенчилерге чедир ажылды өкшиждер, номчугта булунарнын организациялар херек.

Улетпүр бугүдүгелериниң туртуугу байдалы үезиниң-биле өскерилген. Металл болбаалырадырын болгаш машина тудуунуң улетпүрлер 1940 чылга бодарга, 1959 чылда продукцияны он катеп хөйү берген. Литваның бугүдүгелери фабрика маргалары машиналарын база приборларын амы-дулма бугү-ле совет республикаларга чорудуп турар. Оларын улаус демократизмниң куртуларында болгаш капиталистг куртуларында барын база көрүп болур. Литвага бугүдүгөн продукцияны делегейниң 43 туртуларына чорудуп турар.

Оон аңгыда, оларның ортузунга организациячкы болгаш агитас-массалыг ажылды бугү кемчеглер-биле өкшиждер чугула. Бо талазы-биле СЭПТ-ниң райкомнарының хөй муруну чамдык белеткел ажилдарын кылгылаан. СЭПТ-ниң Чаа-Хал райкому районун бугү агитаторларын, колхозтарга хана солунвар редакторларын, хөжөкчелер чөвүдөдириниң дарааларын, партия организацияларын секретарьлары-биле каттышкан семинарлар эрттиргеш, анаа оларның чайгы үедө, млангыя дүжүт ажаап алышкынынын, сиген кезидегииниң үезинде сорулгаларын, кылыр ажилдарынның дугайын чугулаашкан, тодаргай кемчеглерни планнааш, боттадырып өгөдөй берген. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик, Бүрү болгаш чамдык өске-даа

Колхозчулар болгаш совхоз ажилчыннары бугү чүгө боттарының ажилының нийти сорулгазын өвөс, харын беш хонувта, хүнде кылыр ажилы тодаргай билген турар амыр ажил-херекти мычарга организациялар чедип алыр ужураут.

Эртмендер, литераторлар, музыкантлар, зоопозиторлар, чүруучулар, режиссерлар, артистер, драматургтар, мында Совет Эвилелиниң Коммунистг партиясының Төп Комитетиниң Президиумунуң болгаш Совет чазактын чалаанын бугулар чедип келгилең болгаш олар Совет Эвилелиниң найралдыг чангыс өлгү хөй националдыг өг-бүлөзиде совет интеллигенцияны төлөөчилери болган. Ол бугү кижилер хоорай чоогунда чайлагга болган улуг хүлөөп алышкына чедип келгенер.

Ажылчылар арга-арыг парыгынын хөлегилг оркучугаштары-биле селгүстөп, хемелеп, балык туруп турганнар.

Н. С. Хрущевтуң болгаш өске-даа совет удуруткучуларын аалчылар-биле кады хемеге база моторлуг катерге олургушкан өкшидирип, совет интеллигенцияны төлөөччилери-биле оларның найралдыг беседалажып чорутуун анаа көрүп болур.

Ук ужуражышкынын үезинде СЭПТ ТК-ның Бирги секретары, СЭПТ-ниң Министрлер Чөвүдөлиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чырыкыланчак тода чугузын аңа олуршканнар кайгамчыктыг улуг кичөөгөй-биле дыңзааннар.

Алдарлыг чээрби чыл

Литва ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң даргазы Ю. И. Палецкис-биле беседа

Бодунуң төртүтүнгениниң чээрби чыл оюн демдеген турар Совет Литва чогадылган хай-нышкыны-биле бүртүтүнген. Литва улус, 1940 чылда кижикөөр хөйү чок помещиктерин болгаш капиталистерин дараалып ап октапкан, коммунистг партияның удуруткызы-биле совет улустарын өндүр улуг, найралдыг өг-бүлөзиде коммунизмге бар чыдар.

Буржуаз бодуун чорудуп турган. Буржуаз тергидегииниң чөвөң чылдарында дургузуда ажилчыннарның саны чүгө 11 муң кижиге көвүдөн турган.

Көдөге байдал база-ла оон дээр өвөс болган. Чүс-чүс муң кижилер бодуун төрөөн чуртунга ажил тып чадап турганнар. Көдө чүс муң хире адыллар океан индичке ажил дилеп чорутуур ужурга таварышкан.

Шаанда Литва — капиталистг Европаның агрардыг кокудуу чорган. Ам ол—чөкөткелни турар социалистг индустриалдыг-колхозчу республика.

Колхоз туртуугу Литваның тарачыннарын аас-кежиктиг чуртталганы тударынын дөлөг болгаш чырыкылдыг оруунга кирирген. Совет эрге-чагырганың чылдарында биотия жөдө ажил-агылымыта өнереттиг күчүлөр беш катеп өскөн дээрине бо талазы-биле чугулаашка-ла бугү чүгө тодаргай апар.

Мурнакчы национал чаңчылдарын Литваның улугу санын чөвөшкыныны-биле кадагалап, хөжүдүп турар. Оон-биле кады пролетарың интернационализмниң, улустарын өндүр улуг найралынын чагай савдарыг, кайгамчыктыг идеязы литва чөвө бодуун даязын улам-на бичжы-биле хандалдып кирирген.

Вистия хоорайларымыс дүргөн өөдөлдүг. Бугү Литва чаа туудулар-биле шыптыган. Чөөрби чылдың дургузуда улетпүрде ажилдап турарларын саны бештен ажит катеп, мычарга дээди болгаш тусай ортумак өөрдөлдүг тусай өртемчилериниң саны—дөрт хире катеп көвүдөн.

Литвага бугурут култура революциязы болган. 1940 чылда буржуазлыг Литвага 300 муң хире бижик билбес кижилер бар турган. Ажилчы, күш-ажылчы тарачын кижик карагы бугу-дүк болуун, помещиктерге болгаш капиталистерге бараан болур ажилчын чал болуун деп буржуазтарын ордлажып чоранып турган. 1939 чылда Литвага 21100 тусай өртемчилер санааттынып турган болза, ам оларнын саны 90 муң чедип турар.

Чурттакчы чонунг муң кижизинге оныштыр студенттериниң санының талазы-биле Франция, Швеция, Италия, Норвегия, Фин-

АКШ-ТЫҢ ЧАЗААНГА СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЗЫ

Июльдуң 15-те ССР-ниң Даштык херектер министри А. А. Громыко АКШ-тың Москвада херектеринге тур бугүртүргөн дээр Э. Л. Фирингт хулаан алгаш, ССР-ниң агаар делеглия «РБ—47» деп америк шериг самолөттүг үрөңияни дугайында айттыргыч талазы-биле АКШ-тын чазанын нотазыга Совет чазактын хары нотазын анаа тывыскаан.

АКШ-тың чазанын харымыс болза Совет Эвилелиниң агаар делеглия чаза таварышкынынын кылдып турар бодуун шериг ужуру-дугулуң хоойлуга удур, дайызнаар үлгөдешкениниң фактыларын чүгөлдөшкениниң болгаш барымда чок отбалашкынын аргазы-биле агартырып болгаш чажыгарын ол база катеп ордлажып турарын дугайын херекчелер турар-дыр деп, совет нотазы чугулаан турар.

Андара аттыргач самолөттүг — чөвүкчүниң ужуру-дугулуң чылдагынын «электрикалныг бодурушкынынын шилчелер» дээр оналга кылдыр тайлыбырлар деп, АКШ-тын чазанын хары нотазында айттыргач ордлажышкыны чүгү дээр дээр, совет нотазы дем-

деглеттингенин бугулар алырга, ыңдыг язылыг тайлыбыр оналганын кылдыр чүвөң чок болуп турар. ССР-ниң агаар делеглияне бо чылдың мый 1-де «У-2» деп шпону самолөттүг чаза таварып киргениниң соонда, баштай делегейиң хөй-ийитизиниң санал-ошалып, оон иштинде бодуун-на улугу бугу-дугулуң кааптар дээр ордлажышкыныга дуулаан кемчегил ол тайлыбыр барык бугурун-биле катептүп турар.

АКШ-тын чазанын хары нотазында айттыргач ордлажышкыны чүгү дээр дээр, совет нотазы дем-деглеттингенин бугулар алырга, ыңдыг язылыг тайлыбыр оналганын кылдыр чүвөң чок болуп турар. ССР-ниң агаар делеглияне бо чылдың мый 1-де «У-2» деп шпону самолөттүг чаза таварып киргениниң соонда, баштай делегейиң хөй-ийитизиниң санал-ошалып, оон иштинде бодуун-на улугу бугу-дугулуң кааптар дээр ордлажышкыныга дуулаан кемчегил ол тайлыбыр барык бугурун-биле катептүп турар.

Нотаның төңүзүдө чугулааны болза, Совет Эвилелиниң улустарынын айымл чок чорутуу Совет Эвилелиниң өргөндө туруп турар бугу-ле чөвөкчөр-биле хандырар дугайында Совет чазак санын салыр.

Москваның станок тудугжуларының шиитпирлиг үнү

Москваның Серго Орджоникидзе аттыг станок кылыр заводунуң ажилчыннары, инженер-техниктиг ажилдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының америк шериглерин чаза каржы үлгөдештиге удуралган митинги болган.

Улут мастер П. К. Чернец мынча дээр: — Бистия чонувус тайбын, чогадыкчы күш-ажылды кылдып турар болгаш бистия Төрөөн чуртувустуң кылдырарың шургурут бодурус-даа бис. Чогуу-на мычарга чазавыстың чаа нотазын деткип турар бис.

Митингениң киржикчилери моон алаанда революцияны чангыс үн-биле хүлөөп алган: «АКШ-тың чазыкчы бөдүктеринге килеңештирме бис, чазавыстың медегелини шиитпирлиг-биле деткип тур бис. Америк агрессия чимезинишкенирге хары кылдыр Төрөөн чуртувустуң экономика үлгү-чүвөң бичжыларының хөжөгөңе кулак күженишкениниң ажилдаар бис».

Металл заводунда мастер К. И. Арактин ол медээни дыңнааш мынча деп чугулаан: — Бужар-бак өчүк-чөңгөлөргө моон сонгар болдурус херек. Американың Каттышкан Штаттарынын шериг базалары бар чуртууларын улустар мындыг удурушкынынын моон сонгар кылдыан боттарынын чазактарында негөөри чугула. Шпону удурушкынына хары кылдыр өң-не шыгыны кемчеглерин алырын Совет чазавыстан дилеп тур бис.

ШАХТЕРЛАРЫҢ АЙЫЛ ЧОК АЖЫЛДААРЫНГА

Украин ССР. Мажеевтиң өртем-шиитпирлиг институту даг улетпүрүгө айымл чок чорутуу хандырарыга улашкан чугула ажилдары кылдып турар өң улуг өртем төвү. Ол институттуң ажилчылар даш шахталарыга айымл чок чорутуу эртем талазы-биле үндөткөн салган. Ол даг улетпүрүгө айымл чок чорутуу техниказын өкшидип, улам болбазырадырынга идигин берип турар.

Ол институт чуртуугу улус ажил-агылынын улам ыңай төгүдөң-биле херекчелер ажилдарын калбартып турар. Ук институтта 700 ажит тусай өртемчилер шахталар-биле сыйрып хандалып ажилдап турар.

Сөөлүгү чылдарда институтта 200 ажит тематларыг өртем ажилын боттадырган. Ол ышкаш сөөлүгү чылдарда институтта 75 агит-аңгы кураторын организациястан болган аңа 3000 хире дыңаачылар киришкенер.

СЭПТ-ниң Эртменер Академиязынын президентизи А. Н. Несмеянов, М. А. Шолохов, Е. А. Федин, Л. С. Соболев, С. В. Герасимов, М. Ф. Рыльский, С. Ф. Бондарчук, Д. Д. Шостакович, Н. П. Охлопков, А. Е. Корнейчук, П. У. Провка, Б. И. Сатпаев, Ш. Р. Рашитов, И. В. Абабидзе, В. А. Серов олар боттарынын чугулаарында Коммунистг партияга болгаш Совет чазакка изин-биле өөрүп четтиргенин илереткенер.

Ук ужуражышкынынын үезинде СЭПТ ТК-ның Бирги секретары, ССР-ниң Министрлер Чөвүдөлиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чырыкыланчак тода чугузын аңа олуршканнар кайгамчыктыг улуг кичөөгөй-биле дыңзааннар.

Совет интеллигенцияны төлөөччилери-биле Коммунистг партияны болгаш Совет чазактын удуруткучуларының ук ужуражышкыны болза совет улустуң Коммунистг партияны болгаш оон дөңгөн Төп Комитетин дөңгөндүр сыйрып каттышкыныны кайгамчыктыг көргүзүп болуп кирээв.

Ол ужуражышкынынын киржикчилеринге концерт көргүскөн.

(СЭТА).

Септелге доозулган

Чаа-Хал районун Булуң-Төрөк чеди чыл школанын бо чылгы септелгелер доозулган. 47 сонгалар чазактары өң кылган. 33 сонгаларын рамаларын чаарткан. Алды улуг өрөөдөрлөрүн шалазын чаартып септөө, 27 сонгаларын шалазын алды бажындарын армандалан болгаш оонда өскө хөй үрмек септелгелерин кылгылаан. 1-ден 7 чедир класстарын бугү паргаларын септөө болгаш чаа паргаларын немей кылгылаан, 130 өөрениччү чуртуулар интернаттын септелгенин бүрүн дооскан, ам чүгө күрүнө коомсизияны күлөөп алырын маанай турар.

Бужар-бак өчүк-чөңгөлөргө—шыгыны харыны бээр

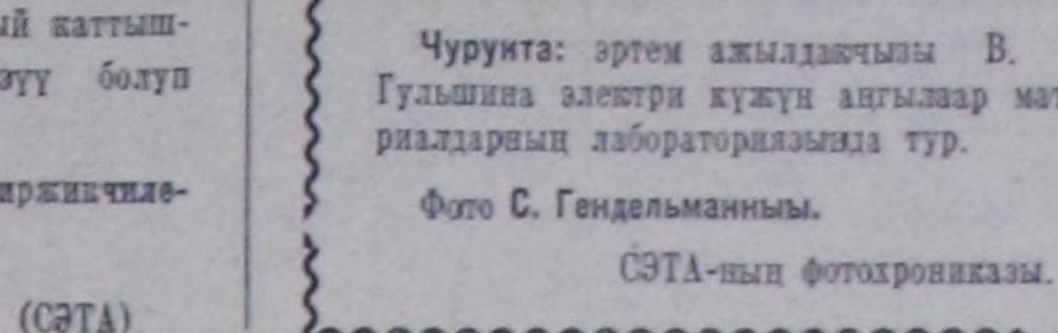
ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Америк самолөттүг совет кызыгарын база дагыл үрөңияни дугайында медээ хоорайның улетпүр бугүдүгелеринге деп-доран тарай берген.

Киров заводунг ажилчыннары ханы килеңештирме чангыс үн-биле илереткен. Кран машинизи Н. Е. Леонтович чугулааны:

Школа септелгенин башкылардан Анай, Дызын, техниктиг ажилдакчыларын Кап, Архипова, Саюлов олар илемешип кирешкенер. Ол ышкаш 6, 7 класстарын өөренишкениниң төрөөн школанын септелгенин өки киришкенин демдеглер ужураут. Ол школаның директору Кара-Донгак септелгени дүргөн доозуп, ону удурут талазы-биле кызымаа ажилдаан.

Импералистериниң чимезинишкениниң дугайында дыңадыктын хоочун бугүдүгө чери — Ижорск заводунг ажил-шичлерин ханы килеңештирме-биле дыңнаан.

СЭПТ Кызыл хооркомунуң бюрозунда ВУДУРЛУГЕНИҢ ЧААРТЫКЧЫЛАРЫН ВУГУ ТАЛА-ВИЛЕ ДЕТКИИР Кызылдың төп электростанциясында, Тываның автосептелге заводунда, «Комунтуту» трезинде чаартылга болгаш чогадылга ажилдарының байдалын СЭПТ хооркомунуң бюроз чокта чаа чугулаагы көргөн. Чаартылга болгаш чогадылга хөжөгүн талазы-биле электростанцияда өлөө ажилдар кылдырган. Чогадыкчылар болгаш чаарткычыларын Бугу-вилел нийтигелениң 26 кежигүнүнүг өге организацияны мында тургустунган. Бо чылдың баштайгы чартымын дургузунда олар чартыгыч 36 саналдарын кириген, оон иштинде 26 саналдарын бугүдүгелге ажилдаан, 94 муң рубльдин камналганын алган.

Чурунта: өртем ажилдакчыны В. К. Гулыгина электри күжүн аңгылаар материалдарын лабораториясында тур.

Фото С. Гендельманнамын.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ХҮЛЭЭЛГЕЗИН КҮҮСЕТКЕН

Көдө ажил-агы транспортун Тыва автобазанын чолаачылары, инженер-техниктиг аймакчалары СЭКП ТК-ның июль Пленумунга белектиг ужурадыр дээш бо чылдың чеди айларын бүдүрүгө планын Пленумунга аяктынар хүнүнө чедир күүседир деп хүлээлгени алгаш, ол хүлээлгени эрестиг күүседип шыдаанар: 1960 чылдың баштайгы чартында чүк сөөртүлгезиниң планын автобазанын чолаачылары тонна талзы-биле 141 хуу, тонна-километр талзы-биле — 138 хуу күүседип, 36 тонна бензинни кампап алганнар.

Партияның бүгү чурттуң амыдралында бо төөгүлүг болгаш өөрчүтүү хүнерие, автобазанын чолаачылары, септешичери 1960 чылдың августун планын күүседип эгелээн. Бо дээрге, СЭКП ТК-ның Пленумунга транспортчуларын күш-ажылыча берге болуп турар. Партия Топ Комитетинин июль Пленумунга алдар болдурган социалисттик чарыкча белик көргүзүлгөни чолаачылар А. Галайко, Б. Бухаров, А. Шарыпов, дарган В. Беленков, чазыкчы Ф. Голубцов олар чедип алгаш, чарыктын тилекчилери болган.

1960 чылдың дүжүдүнүң таразын сөөртүүгө автотарктарын чөгүтүр үезинде белектээр дээш ажил автобазанын коллективинде калбарган. Бүгү автомашиналарын дүжүт ажап алышкынынга белек кылдыр август 1-ге чедир бүрүн белектээр согулганы септешичлер боттарының мурунуга салып алган сорук каришканын аяктыдыр туралар.

Ленинча шаңгалдыг лауреады Павел Пантелеевич Лукьяненко 30 чылдарын дүргүзүндө күненишкенин аякылаанын түнеленде, 20 аягы анги сорттарын кызыл-тазын тургускан. Ол сорттар белик дүжүтүү, амданымы-биле оңалгачы. Оларын чамдызы гектар санындан-на 52 центнер чедип турар дүжүтүү болур.

Сөөлү чылдарда П. П. Лукьяненко апаз кызыл-тастардан 5-6 хонук мурун бижар сорттарын тывар дээш аяктыдыр келген болгаш ол соругазын чедип алган — чаа сорт «Скороспелка-3 б» дээр кызыл-тас бистин чуртта эң дүргөн бижыкчал болган.

Шылгарангай күш-ажылы дээш П. П. Лукьяненкога Социалисттик Күш-ажылы Маалыры атты тывыскан.

Чурукта: П. П. Лукьяненко биле (солгай талында) эртем аймакчалык Ю. М. Пучков олар лабораторияда туралар.

Фото Е. Шулеповтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чонга лекциялар

Көдөге масса-политиктиг ажилдарын калбартырынга рязанычларын байлаг дуржулгазын аякылавышкан, политиктиг болгаш өртем билгилерин непередир Нийтиледди Тес-Хем район салбыры бо чылдың бирги чартында эгелен ажилдарын кылган. Эрткен 6 айларда нийтизи-биле 177 лекциялар номчуттуган. Оң интиден 112 лекциялар малчынарга болган.

Ажилчы чонун ортузунга лекция пропагандазын калбартырынга Нийтиледди район салбырының 42 кежигүнеринин хөй кеани багай өвөс киржип турар. Ылангыя колхозтарда партия организацияларының секретарылары Сам, С. Самдан, райкүсөкомунуң культура калдынын эргелекчи Очур, район прокурору Конгар, улус судунуң даргазы Сарбаа, башкы Маланьичева олар бо херекке эң иденкейлиг киржип туралар.

Июнь айда номчуттуган лекциялар малчынарның чайлагарында болулаан. Оларның кол темалары мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдөп талзы-биле рязанычларын кайгамчыктыг чедишкенирин, бистин областын суралгы хойжулары, Социалисттик Күш-ажылың Маалыры О. Лопсаптапты. У. Канданың дуржулгазын, коммунисттик күш-ажылың бригадаларының болгаш шалыпчыларының Бүгү-эвиле чөвүдөл хуралының түнелдерин таймырларын, пропагандалары болуп турган. Бүгү делегейин амы байдалының дугайында 5 кезек черге лекциялар болган.

Эрзин районун «Коммунистиче орук» колхозта эш Нураат удурткан лекторлар бөлүү доктаамал аяктыдыр турар. Лектор бөлүүнүн кварталда номчутуу лекцияларының темаларын планнааш, мында партия организациязы-биле дугуржуп ап турар. Ийги кварталда 25 кезек черге лекциялар номчуттуган. Колхоз даргазы Шойжун, оң оралакчы Лагубаж, партия организациязының секретары Сарыгбан олар боттары-биле чон мурунуга лекцияларын номчутуу. Лекторлар бөлүүнүн иденкейлиг кежигүнери колхозта сес чыл школазынын башкылары эштер О. Дамба, Комбу, И. Каев, мал эмчи С. Сырат олар инээ-бүрү темаларга лекцияларын номчашан. Чижээ, «Эртем болгаш кижиниң тывылганың дугайында», «Кадкы чуртталга — белик бүдүрүчүлүг ажилдарының болгаш узун азылыг болурунун үндөшүн», «Ламалар болгаш хамнаар чоруктуң тывылганы, оң утка-шыры», «Сережиле — бистин чөспөз» оон-дээ өскө.

Ажилчы чонун калбак массазының ортузунга лекция пропагандазын улам-на калбартып, оң белик деннедик, дээштик болуру дээш кол күчөткөйни салыр херек.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шының» корреспонденти.

Төрөөн түрт дугайында. Фотохуд В. Лутвонтуу.

Бистин совет кижилер

Аныяк колхозчу өг-бүлө

Сүт-Хээ районда «Бора-Тайга» колхозтуң колхозчуу Ооржак Чадалайевна Кыр амылаан эгелээчле күш-ажылы кызымаккай болгаш бичи думаларын кижизидип азыраарыга улуг кичээлгеин салып келген. Ады чыл бурунгар Ооржак Дүктүбөн-биле ол өг-бүлө туткан.

Колхозчуларын культурлуг амыдырал-чуртталгазын белик дугайында СЭКП обкомунуң V пленумун шилтирпэ үгөн соонда, Ооржак Кырның өг-бүлөзи боттарының культурлуг чаагай чуртталгазы дээш онза кызымак аяктыдыр. Оң түнеленде, оларын чурттап турар бажыч район интиден эң эки арыгшөвөр, культурлуг бажынарның бирээзи апарган. СЭКП райком болгаш райкүсөком оларга Хүндүлөл бижикти ийи уда тывыскаан. Ооржак Кырның бажыны амыдыралга өрөкжөк чүгүдэ эг-септиг бүгү-ле чүдүдери-биле дериттинген. Бажы-

нының даштында ногаа тарыыр шөкчүгөштиг, бөк төгөр онгарлыг, арыгшөвөр бажынын, тарып одурткан ыштары ногаан салгыгаш болуп, өзү үнүп келген. Ооржак Кыр 3 чаш уругларын кирезинде колхозтуң тулут бригаданың шалыпчы аяктыдыр турар. Ол саман кылырнык, бажын шугауларынга улуг мергежилди апарган. Ооржак Дүктүбөн колхозтуң хову бригаданың бригадирин. Ол, Бора-Тайга кездээ Советтин депутатты болгаш күүсөмонун кежигүнү. Эш Дүктүбөн онашкан хөй-ниги ажилдарын эки күүседип турар.

Чоокта чаа СЭКП обком болгаш облкүсөком Ооржак Чадалайевна Кырга культурлуг арыгшөвөр чуртталгага эки көргүзүлгөни чедип алганы дээш өрөктик шаңгалды тывыскаан.

С. КЮРЮ.

Чонун макталында

Каа-Хем районун Тере-Хөл сельпозуда хлеб бижырач черин эргелекчи эш В. Гресьнова бодунун онашкан ажилын көчүтүп кызымаккай күүседип турар. Ол ам сельпога 4 чыл иштинде хлеб бижырып аяктыдыр келген. Оң бижырган хлеви көчүтүп эки шынарлыг.

В. Гресьнова 1959 чылдың планын 120 хуу, орулганын чыл планын 116 хуу күүсеткен. Ол 1960

чылдың чарты чыл планын бир ай бурунгар күүсеткен болгаш чылдың планын декабрь 1-де күүселер мей деп хүлээлге алган.

В. Гресьнованың ажылыга кызымаккаймын сельпо баштаар чери үнелеп көргөш, ону үш уда өрөктик чүдүлдер-биле шаңгаан.

А. ДОСТАЙ-ООЛ.

Чонун херегелел хандырылгазын экижидер

Совет кижилерин материалдыг херегелелдерин бүрүн хандырач бүгү аргалар бистин чуртувуста тургустунган. Кол сорулга болза, ол аргаларын шын ажылаары, чонун херегелелдин хандырач дээш шудургу ажилдары болур.

Иинг дүжүп, сүт, эът дээш ышкаш дүргөн үреличел продуктуларын үр калагалар шыгжары бергедей берген амы үзе, Кызыл-Мажалым болгаш Ак-Довурак сууларга ол продуктуларын сураалаан хамаатыларын чамдык хүнерде хаа өвөс көрүп болур. Шынап-ла бо продуктулар аш-тем магазиннеринге ховар үнүлээр, чамдыкта олар үреличел бөлгөсүр берилээр-дээ болулар. Моон чылдагыны болза, районда көдө ажил-агы продукттарының ховарында өвөс. Барыын-Хемчик — колдуунда мал ажылыг район, мал ажылынын продуктуларын белектээр талзы-биле алган хүлээлгелерин районун колхозтары, совхозтары багай өвөс күүседип-дээ турар.

Бо талзы-биле районун херегелелдер нийтилединиң садыг килдини (эргелекчи эш Греков), аш-чөмөң хандырылга чериниң Ак-Довуракта салбырын (началь-

ги эш Тупицын) шынгы шүүгүчүлөри чере чүүдүг. Чонун херегелелдерин хандырач хүлээлгелел бо черлер амы үзе дык четпес ажылап, чонун херегелел хандырылганын айтыргаларын багай шилтирлеп турар. Колхозтардан болгаш совхозтан сүт хүдээп алыр пунктузу амы үзе шуут саваалар турар. Садыг четкилерине тараттырмай, бакка ажааттынып турарында хөй сүт хун бүрдө үрелип келген. А сууларын чурттагычлары чамдыкта сүтү каймын садып алыры тылшай баар.

Чайгы үзе мал ажылынын продуктуларын шыгжап калагаларын болгаш белбазырдып кылырын дыкка багай организациястан. Сүт, эът калагалар тускай сөөк черлер кылдырмаан. Кызыл-Мажалым-дээ, Ак-Довуракка-дээ сүт садыглар тускай ларектары азы сүтү бажынарга чедирп бээр садыгын канчал тургузуп болбас бөөр?

Барыын-Хемчик райпозунун болгаш аш-чөмөң хандырылга чериниң Ак-Довурак суурда салбырын ажилында бо четпестерин дүргөн чылдырын чон негеп турар.

А. ЧИЧААН-ООЛ,
«Шының» корреспонденти.

Баштаар черниң адресинге

Кожайда ийги сүт-бараан фермазы бар. Оң саар инвестери амы үзе чайлагаларга олар солуп, көчүп чоруп турар. Моон-биле чергелештир саанчыларын, кадарчыларын эки ажилдарына таарымчалыг байдалды тургузуп негеттинип турар.

Бир ордан өскө оларже шилчип чоруп турар төлөө, ферма аяктыдырларыга майгынар көчүтү херек болуп турар. Бо талзы-биле дилгени баштаар чере каш удаа кирген. Иччалалар дээ оң түнелде чок болган. Эдеп чүве, та чүге мы-

дыг чүве ийик, ужуру билдирмес. Фермага саржап кылырынга херегелел дөстөр тургузар дугайында база хөй катап айтырып тургустунган, ол чүү-дээ болган, сүт шүүрөөр мурла мырнын чок. Устунде аяктыгын херегелелдер сагырга, шөөлүт өвөс аар-саар чүүлдер ышкаш болоттынар, а херек ырында оон амы биче өвөс, сүт саалдык көвүдериңге шуут хамарылаачы.

Улуг-Хем району «Күш-ажылың хосту» колхозтуң ийги фермазын үгөтти.

Т. БАРЫН,
Улуг-Хем району «Күш-ажылың хосту» колхозтуң ийги фермазын үгөтти.

РЕНТГЕН ЧОК

Мөнгүн-Тайга — область болгаш район төвүнден дыкка аракта. Мөнгүн-Тайганың Мугур-Аксинда өмнөкө салбыры чонга өмнөкө дүлээлгөсүн көргүзөр талзы-биле багай өвөс хемчегелер ап турар. Иччалажок мында рентген-биле шилтир чер амыгаа чедир тургус-

тунааны эмчилерин ажилдарына берге байлады таварыштырып турар. Иччалажок мурашы Мугур-Аксинда рентген тургузар дугайында дарий хемчегени алыр негеттинип турар.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

Хемчег албайн келген

Таңы районда «Межегей» совхозтуң Алаах биле Кара-Булуң сууларын аразында аргыгар орутка 6 километр кире чериң багайында олап эртен машинаның пассажир чери чагай кылаштыгып, машина өлөңөлдөп калган эртер. Сүт чамдыкта улгады бергенде мында көвүтүр чө-

гундан Бай-Хаактан 70 километр өргөп, долганыр ужурга бо-ла таварыш.

Ийи суур аразында орутуу таарыштыр кылып алырыңче совхозтуң дирекция чери болгаш көдө Совет боттуг хемчег албайн келген.

В. ШОЙЛАА.

Совет акша единицазының дугайында

Өрөктөрүн хемчээлин өскерткеш база амы үзе эргилеп турар апшачы чаа акша-биле солгааш, бистин чуртувустуң акша единицазын улгаттырар талзы-биле СЭКП Топ Комитетинин болгаш ССР-ның Министрлер Чөвүлгенин аяктыдыр кылганы база ССР-ның Дээди Советинин бешки сессиясындан хүдээп алганы хемчегелерин совет улус улусу-биле деткип уткаан.

Улетпур болгаш көдө ажил-агы бүдүрүлгезинин чедишкениринге, нийтиледди күш-ажылының бүдүрүлгезинин бөдөнүнө, бараан саарылганын үзүткел чок көвүдөшкенин болгаш чонга деткич көргүзери калбарганын үндөшлөш, бистин чуртувуста рубльдин садып алыр күжү тургузуп белик турар болгаш аяк эргилдеш бижыгып турар. Күрүнө болгаш кооператив салдында хөй-хөй барааннарны үрөктөп садар өргөткөни деңгел кудулааны, колхоз рыногуна көдө ажил-агынын кол продуктуларын өргө чингөни, ажалга кассаларыга чонун салышкынарнын өзүдөшү ону бадыткап турар. Чонун салышкынарнын ажалга кассаларында артышкынарнын өзүдөшү чүгө сөөлү ийи чылдар дургүзүндө 20 аягы миллиард рубль болган, а салышкынарнын нийтигү 1960 чылдың майда 105 миллиард рубльден ашкан.

Чонун акша оругаларынын өзүдөшү үрөктөп садар бараан саарылганын көвүдөшкенин дургаш темплери-биле үдөттүгү турар. Күрүнениң холуна бараан мөсәллари оон улуг хемчээлди өзүп турар, ол чорук чонун негелдерин улам долу хандырачын өрөкжөк чүгүдэ байдалы болуп турар. Сөөлү алды чылдарын дургүзүндө үрөктөп садар бараан-ның саарылгазы 1,7 катап, а садында бараан курвалары — барык ийи катап көвүдөн. Улетпур барааннарнын ассортиментини көвүдөш, шынары өскөш, чонун негелдеш өск хандырынын турар апарган.

Консультация

★ ★

Күрүнениң холуна турар болгаш планын түрүм өрөк-биле чонга садарыга көрдүгөн хөй санын барааннар болза алдын болгаш улуг үнелгил өскө-дээ металлдар-биле чергелештир, акшаның эң дээр хандырылганы болур, мынды хандырылганы капиталыг чурт көрбөз болгаш көрүп-дээ шыдаас. Бистин чуртувуста акшаның өргөткөни үндөшлөш, акшаның улус ажил-агы планын үндөшлөш, ака эргилдешини хойлузунуң негелдерин барымдалап чорудуп турар. ССР-де өргөлдөш турар акшаның саны акша саарылганын негелдеринге дүжүп турар.

ССР-ның Дээди Советинин бешки сессиязында илеткелинге эш Н. С. Хрушев: «Совет Эвилели чуртта акша эргилдешин план өзүгээр организацияларын чедишкенин хандырып турар болгаш анаа үндөшлөш материалдык база күш-ажылы курваларын чөптүг аяктыдыр дүлээлээр бижык валюта-лыг-дээ, доктаамал акша система-лыг-дээ» — деп чүгүлээлгөн.

Өрөктөрүн хемчээлин өскертп тургаш, акшаның единицазын улгаттырары акша саарылганын улам ийи бижыгларында болгаш совет рубльдин садып алыр күжү бедирине чедир. Ону чонун болгаш күрүнениң өргө-ажылыга таарыштыр чорудуп турар, мычангаш акша эргилдешин талзы-биле капиталыг чурттарда чорудуп турар хемчегелерден ол үндөшү-биле мылгалды.

Капиталыг чурттарын экономиказы дөш өвөс хөгжүп турар болгаш өн-ле доктаамал өзөш-биле тодаргайлаттынып турары билдингил болгай. Уда-дараа дахырларгып турар экономиказы кризистер акша саарылганын негелдеринге дүшүш хемчээлди акшаны өргөткөш үндүрүшге чедир, а ол

дээрге инфляцияга (акшаның үнө чок болурунга) чедирп турар. Эргилдеш акшанын санын кызырачын болгаш инфляцияны (акшаның үнө чок болурун) аргалар өртүртерин оралдажып, капиталыг чурттарда чорудуп турар депонизация (акшаның бодуна айткан үненин чавызыдыр) деп аттыг чөвө харын чүгө моон-биле талылдыраттынар. Капиталыгнын байдалында депонизация барааннар өрөктөрүн болгаш деткич тарифтерин чингедири-биле үдөткөш чүве болганда, ол чоруктан хамыктың мурунуга ажилчы чоннар когарар.

Бистин чуртувуста чоруттунар өрөктөр хемчээлин өскөрткөшкенин мурун ай өскө чылдаганын. ССР-де акшаның единицазын улгаттырары социалисттик экономиказын улуг чедишкениринден үнүп турар. Акшаның единицазын улгаттырары ССР-ның доктаамал акша системазын, каажыгындан артык бижык совет валютыга үндөшлөш болгаш чонга-дээ, күрүнөгө-дээ каныг-дээ каража болбас.

Акшаның единицазын улгаттырарының бодуна рубльдин алдын үненин беликтерин түнеленде, бүдүрүлгелерин аяк-агыл чорудулганына рубльдин болгаш көпөштүгү ужуру-дузаны улам өсөр. Ол чорук бодунуң өзлөңдөш ажилды шынарлыг көргүзүлгелерин экижидер — күш-ажылың бүдүрүчүлүгү бедир, продукцияны ботгүнөш чингедири, акша-хөргөш чарыгдарына камналганын улам шынгы чоруну тургузары дээш ажилчы чоннарның болгаш бүдүрүлгелеринин коллективтеринин өргө-ажыктыгына иди болур.

Акшаның единицазын улгаттырарына техниктиг байдалын чылдаганнар база бар. Өрөктөрүн ам туруп турар хемчээли бүдүрүлгелерин, национал орулганын, чонун акша орулгаларын болгаш бараан саарылганын хемчээлери амыгымындан дыкка өвөш турган

үзе тургустунган. Улетпур, транспортту болгаш көдө ажил-агынын хөгжүдөр талзы-биле чоруткан хемчегелерин түнеленде, ол хемчээлдер, мыангыла сөөлү чылдарда аажок улгаткан болгаш чүс-чүс миллиард, харын чамдык таварыгаларда триллион рубльге саанатынып турар апарган. Анаа дүшүрү улус ажил-агында күрүнө банкынын дамчыштыр чоруп турар төлөвирлер саарылганын, бир тээ ол саарылга бүдүрүлгени болгаш бараан эргилдешини өзүп турар хемчээлдерин көргүзүп чурт чүве болганда база улгаткан. Өрөктөрүн хемчээлин база катап өскөрт чорук күрүнө болгаш кооператив бүдүрүлгелеринин, организацияларынын база тус-тус хамаатыларын аразында төлөгелеринин болгаш санажылгаларын техниканы бөдүнчүдөр арганы бээр.

Улус ажил-агында планнаашкынын болгаш үгөтү кылыр чингээр. Акша белектээргени күрүнени чарыгдары кызырлар.

Өрөктөрүн хемчээлин өскөртпүрү-биле үрөкчө чоростарын депонизация дени бедир. Оон анында, 50 көпөк болгаш 1 рубль үнелгил металл чоростары база үндүрер. Бо бүгү болза чонун хандырачын экижидер, садыгта автоматтары калба-биле херегелээр, садыг бүдүрүлгелеринге болгаш күрүненин албан черлеринге чоростары санаар механикастар, металл чоростар өргөлдөгө саанын ашалан эгелен арык үр үзе турар чөвө төлөө, акшаны солугурун өзөөдөш арганы бээр.

1961 чылдың январь 1-ден эгелеш, 1, 3, 5, 10, 25, 50 болгаш 100 рубль үнелгил чаа хевирин акша билеттерин база чаа хевиринин 1, 2, 3, 5, 10, 15 болгаш

20 көпөк үнелгил үрөкчө чоростарын база 50 көпөк болгаш 1 рубль үнелгил чоростарын өргөлдөгө үндүрер.

Эрги хевирин акша билеттерин болгаш үрөкчө чоростарын чаа хевиринин акша билеттеринге болгаш чоростарына 1961 чылдың бирги кварталынын дургүзүндө эрги хевирин акшанын 10 рубль чаа хевирин акшанын 1 рубль болур кылдыр солугур.

1961 чылдың бирги кварталынын дургүзүндө эрги хевирин акша билеттерин болгаш үрөкчө чоростары оларын айткан үнелгил оонун бирээзи хемчээлди бараандалап күрүнениң болгаш кооперативниң бүгү бүдүрүлгелерин, организацияларын, албан черлери база хамаатылар бүгү төлөгелеринин талзы-биле каныг-дээ кызыгарлашкын чокка хүдээп алыр. Салышкынырга, агар болгаш санажылга сөттөрүна хириери-биле эрги акшаны хамаатылардан, бүдүрүлгелерден болгаш организациялардан банкылар болгаш ажалга кассалары база-ла шак мынды байдал-биле хүлээп алыр.

Курбанкынын албан черлери бирги кварталдың дургүзүндө эрги хевирин акша билеттерин болгаш металл чоростарын каныг-дээ моондал болгаш кызыгарлашкын чөккө чаа акшага солугурун чорудар. Ол сорулга-биле, Курбанкының 30 муң тускай солуга пунктулары организациясынан турар. Солуга пунктулары бүдүрүлгелерге, тулгаларга, албан черлеринге, организацияларга, почта бүдүрүлгелеринге база ол сорулгага тускайлаан бажынарга организациясынан. Солуга пункттарының четкиниң хуорай болгаш район бургузунуң онза байдалы — чонунун сырмын.

В. ВОРОБЬЕВ,

ССР-ның Курбанкынын баштаар черинин даргазын оролакчызы.

„СОВЕТ УЛУС КОММУНИЗМНИҢ ТИЛЕЛГЕЗИНЧЕ БАР ЧОРУУР“

„...СССРЭ Конго Республикага деткимчени көргүзөр“

„Куба—америк империалистерни эвес, а бистри“

Коммунистиг

тургузушкунуң оруу-биле

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиясының Төп Комитетининч чаз болуп эртен июль Пленумунга хамаарыштыр даштыны парлага болгаш хей-нирти улуг сонугралын илергейлеп турар.

Болгарияның бүгү найыспал солуннары СЭМП ТН-ның Пленумунуң амылы доозулган дугайында дыңнадыгы, СЭМП-ниң XXI съездининиң үлөтүрүнү, транспортту хөгжүдүрүш болгаш эртеминч база техниканың эң чаа чедишкенирин бүүдүрүлгөсү непередириниң дугайында шийтирлериниң күөсөлдөзүнөң чоруп турарының дугайында доктаалды, а ол ышкыш чамдын организастыг айтырдылар талазы-биле Пленумунуң шийтирлериниң кыска допчулалын «Совет улус коммунизмниң тилелгезинче бар чоруур», «СССРЭ-ниң улуг-чаагай чедишкенири тайбың кома-хелбээ догун-лазашкынын херзонго бараан болур», «Коммунизмниң тилелгезинче» деп эгелерниң адаанда парлаан.

«Марксизм-ленинизм — делегейниң коммунистиг шийткээсининиң чалым хая дөг быжыг үндөзүн», «Делегейниң социалистиг системазы тайбыңга болгаш социализмге амыктыр кылдыр делегей хөгжүдөзүнгө улам улуг салдарны чедирип турар», «Социалистиг лагерниң болгаш бүгү коммунистиг шийткээсининиң чангыс экин быжыглар дөзө демиселди СЭМП бодунуң хүлээлгези кылдыр санал турар». Коммунистиг болгаш амыктын партияларының төлөкчилериниң Бухарестиге болган чевүүл хуралының түңгөлдөзүн дугайында СЭМП ТН-ның Пленумунуң резолюциясын Болгарияның солуннары үстүндө чугалаттыңан эгелерниң адаанда парлагалыан.

СЭМП ТН-ның Пленумунуң амылы доозулган дугайың Берлинниң демократтыг солуннары эң-не оксүк чөлдөрүндө дыңнадып бижиш. «Нейес Дейчланд» солун Пленумунуң материалдарын «Совет улус СЭМП-ниң XXI съездининиң төөгүлү шийтирлерин чедишкениниң боттандырып турар. Социализм тайбынын хандырып турар» деп ниити эгениң

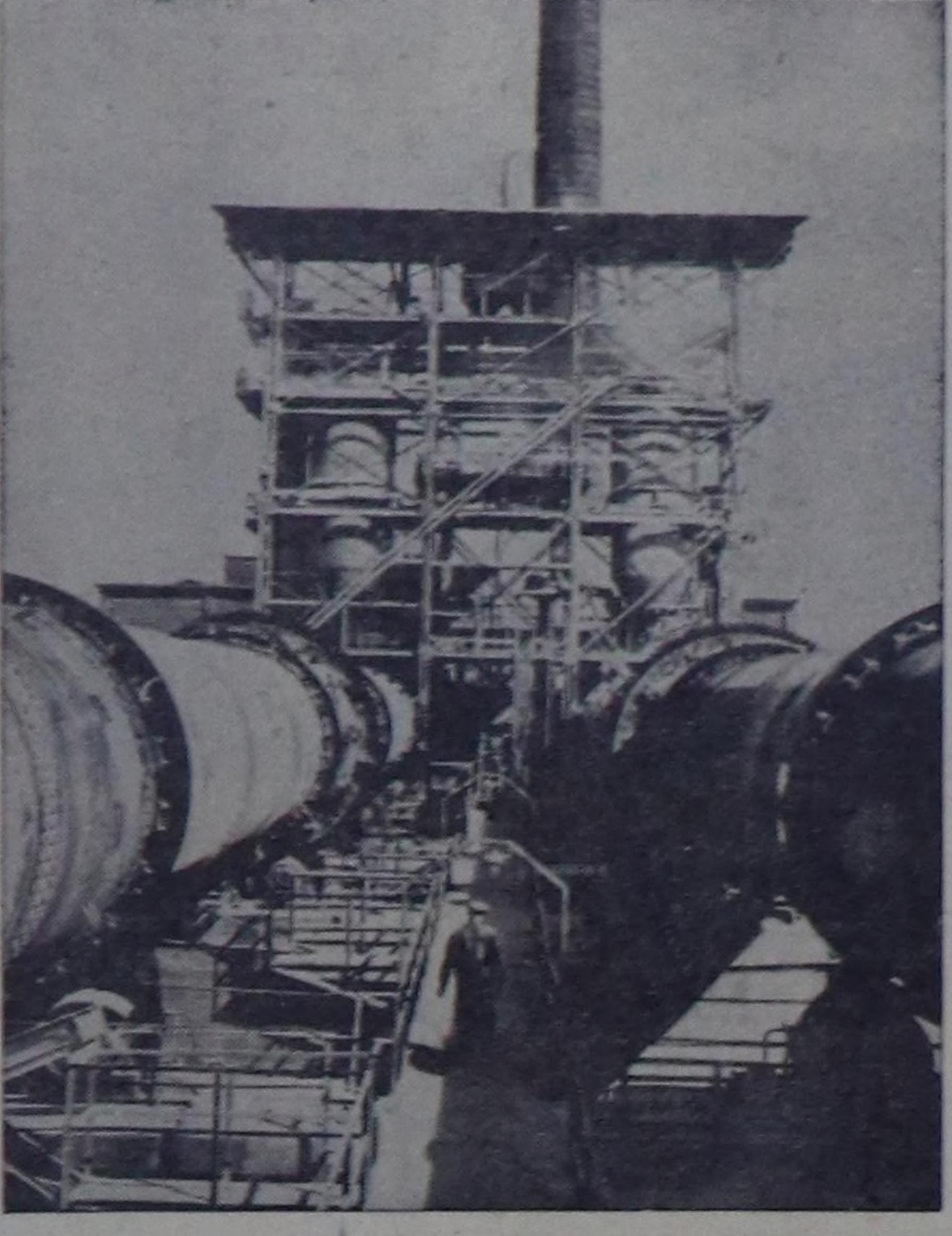
адаанда парлаан. Коммунистиг болгаш амыктын партияларының Бухарестиге болган чевүүл хуралында СЭМП ТН-ның төлөкчилериниң амык-чорудулганың Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиясының Төп Комитетиди бүрүнү-биле чүүдүлгүзүңгөн дээрин бо солун база онзалал демдеглээн.

Румынияның парлагалы СЭМП ТН-ның Пленумунуң амылы доозулган дугайында өтчөттү болгаш хүлээп алдыңган документтериниң дегеренгей допчулалдарын парлаан. «Скынтейя тинеретулуй» солун совет улус коммунистиг тургузушкунуң оруу-биле бүүдүрелдиг бар чоруур деп онзалал демдеглээн.

Францияның «Юманите» солуну Пленумунуң доозулганының дугайында бодунуң Москвада корреспондентиниң дыңнадынын «Улетүрүң чаа техникни чеди чыл планын күөсөдир чорукту дүргөдөдүп турар» деп эгебиле бири арнында парлаан. Чеди чыл планын үлөтүргө күөсөдир долу чедишкениниң үргүлчүлөшкөсүнү көргүзүп турар элээн хей илеткелдерни Пленум дыңнап, чугалашканын демдеглээн. «Экономиктиг болгаш социал талаларга СССРЭ-ниң чедип алган чедишкенири тайбың нома-хелбээ турары дөзө демиселге шуут салышынын болур болгаш ол чедишкениниң социалистиг системаның артык күөстөрүн тодаргай бүүдүрөдүп турар» деп бо солун, онзалал демдеглээн.

«Пленумниң кол түңгөли болза улус амыл-агынын чеди чыл планын бүүдүрүп төлөкчилериниң программа хуусаа бетинде күөсөтүңгөн турар дээринге бүүрөл болур» деп Барыын Германияның «Франкфуртер альгемайне» солуну бижиш.

Барыын Германияның «Ди Вельт», «Генераль-анцейгер», «Франкфуртер рундschau» солуннары Совет Эвилели улус амыл-агынын хөгжүдөзүнүн темпелерин улам-на бедирериче чүткүл салып турар деп чүвени база онзалал демдеглээн.

Польша Улус Республиканың Визов хоорайда химия заводу. Бо чурукту Польшаның тап фотоагенттелинен алган. СЭТА-ның фотохроникасы.

Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг базымы

Конго Республиканың президентизи Ж. Касавубуга, премьер-министри болгаш национал камгалал министр П. Лумумбага СССРЭ-нин Министрлер Чөвүдөлүниң Даргазы Н. С. Хрушевтуң чоруктаң чагазын даштыкынын хей-ниртиниң болгаш парлагалының кичээнгениниң төүндө туруп турар.

Койгонуң улугуңуң шынныг демисел деткиричче улаган Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг ол чаа хемчөөгө Кылат Улус Республиканың парлагалы байыр чедирбишан, демократияны болгаш шынныг херекти деткири-биле СССРЭ-ниң чааа Конгога чүтүлө дузаны чедире меделгез деп айткан. Агрессия чурттарың кем-бүүрүлүг үлөдиглерин соксалдырыңа шийтирледи хемчеглерни Совет Эвилели ап чорудар дээрин «Шельмин жыба» солун айтып турар. «Бир эвес империалистер Конгога улуг агресси үлөдиглерин үргүлчүлөүр апар болза Совет Эвилели оң соксалдырыңа талазы-биле шынныг хемчеглерни парлагалыңа апарар дээрин «Шельмин жыба» солун демдеглээн.

Анык африк күрүңнениң империализмге улуг чөптүг демиселине дузалдырыңа Совет Эвилелиниң бедеини палыша солуннар демдеглэп турар. Солуннар мындыг эгелер-биле парлагалыңа: «Конгондан холчү ират!» «Конгонуң хамаарышпас чорудуң камгалал азырыңа Совет чазак дузалар», «Эргежок чүтүлө дай тургустуруп келзе СССРЭ Конго Республикага деткимчени көргүзөр», «Африка, Азия болгаш Латин Америка чурттарының хамаарышпас чорудуң дөзө чөптүг демиселин Совет Эвилели камгалар».

Конго Республиканың президентизи Ж. Касавубуга болгаш премьер-министр П. Лумумбага СССРЭ-нин Министрлер Чөвүдөлүниң Даргазы Н. С. Хрушевтуң чоруктаң харың чагазын Румын Улус Республиканың амыкчы чоңуңуң деткил турар Конгонуң улугуңуң чөптүг херзонниң тилелгезинге эргежок чүтүлө дузаны Совет Эвилели өргүзгөр («Скынтейя»), «Конго Республиканың херзон — депшилетке икчи төрөдөгөсүн херзон» («Ромында либера»), «Империалистер Конго Республикада холунар ирдилер» («Скынтейя тинеретулуй») деп улуг эгелерниң адаанда бүгү төп солуннар Н. С. Хрушевтуң чагазын парлап үндүртүлгө.

Будапештиниң солуннары Конго Республиканың улуртукчуларына Н. С. Хрушевтуң чагазын бири арныннарыңа парлаан. Ук солуннар Конгонуң херектериниң империалистич толгарлашыңага хамаарышкыч материалдарын «Конгондан холчү ират!» деп улуг эгениң чазактың тайбыңга ынакшылдыг базымын дөзө чөптүг демиселге оорукту турар. Анык африка республиканың бот-тускайлап чорутуң хандырыңа Совет Эвилели шийтирледи башкылары кылдыр дээрин бүгү солуннар демдеглээн.

Герман Демократтыг Республиканың чурттакчы чоңуңуң калак бөдүктери болгаш парлагалы Н. С. Хрушевтуң чагазын империалистерниң агресси үлөдиглериниң сойдалап турар болгаш бүгү делегейге тайбынын хандырыңа улаган Совет күрүңнениң база бир ужуру-узаны хемчеглериниң бирөөзи кылдыр үлөлөп турар. Совет чазактың башкыларың чагазын дозуу-биле парлаан «Нейес Дейчланд» солун оңу төөгүлүг документ кылдыр санап демдеглээн. «Берлинер дейтүңг» солун ул ч чагазын «Конгондан холчү ират!» деп Совет Эвилели меделеп турар» дөзө эгениң алашга парлаан. Вашингтоннуң болгаш Лоннуң деткимчени-биле Конго Республикага улур Бельгияниң чорудуң турар агрессины ам бүгү делегей бүүрүшпаш турар дээрин ук солун айтыпкан. Агрессияга таварышкан Конго Республиканың Совет Эвилели дуза чедирлеринге беде дээрин профвокал солуну «Трибуне» демдеглэп турар.

Чак премьер-министри парламентага чүгө солгун каары билек-де июль 18-те социалист партия меделеп чарлап. Чазак башкыларыңа Икэдани солган чорук болза улугуң демократтыг күөстөргө улур Японияның чагырыкчы бөдүктери ниң сүтөөзи деп анда айтып турар. Парламентини озадышыңың чөккө тардырың дөзө, конституцияны барыкчалар, нейтралитеттиң политикасын чорудуң ниңдү чазактың тургузуры дөзө демиселди үргүлчүлөүр социалист партия ында онзалал демдеглээн.

(СЭТА).

Италияның хоорайларында митингилер

РИМ. (СЭТА). Тамброниниң чааа дүшөсү! Фашизм турбас ужурут! — дөзө солуннар амык үеде бүгү Италияда непереп турар.

Болоньеге «Унита» солунга тураскалган байырдал болган. 30 муң амык икчи ирдишкен ук митингиге Италияның Коммунистиг партиясының секретариатының кежигүнү Джанкарло Пайеттаның түвө чугалаш меддеглээн болза, амык кризистин үтүп келген чыдагааны болза чазактын политиказыңа болгаш фашистерниң амыл-чорудулганынын дүрүн турарыңа демократтыг хей-ниртиниң ханы киледи болур. Революцияны үлөдиглерин ам-даа болза антифашистерниң болгаш демократтарның шүштүлүңү бүүдүлбөс чангыс экин үрөп шыдапас дээрин олар уткыстар деп Пайетта уламгылаан.

Ол ышкыч чыскаалдар болгаш митингилер Италияны оон-да өскө оң-оң хоорайларыңа болтуулан.

Премьери чаа— политиказы эрги

ТОКИО. (СЭТА). СЭТА-ның корреспонденти В. Зацепиниң дыңнадып турары болза: япон парламентазың июль 18-те аяктыңан эелчек чөв сеосиязыңа чаа япон чазактың премьер-министринге чагырыкчы либерал-демократтыг партияның преаиденти Хаято Икэда солгуттурган.

Японияның чагырыкчы бөдүктери чазакты болгаш премьер-министрини соллаш, Каттшыкан. Штаттар-биле шериг керээниңе удуранышыңың ооруктууду, улуска улур политиказын мурундугуңу ышкыч база-ла уламчыларын күөп турар. Политиктиг хайгаарышканың шүштүлүңү бодол турарын бүүдүрүп алырга, Икэданиң чааа дөзө улугуңуң демиселин күөтүлгө шыдашпайн дүшкөн Касини чазактың чүгө бир хевир болур. Япон-америк шериг өөлөдиге улур, Касинга чазактың улур бүгү улугуңуң демиселиниң калаа барганың түнөлдө Японияда тургустуңан политикады байдалды шынчымынын учуруңдан парлап болгаш япон хей-ниртиниң калак бөдүктери парламентазын доп-доруан тардырың, бүгү-ниртиңиң сонгудаларын чорудуң болгаш япон улугуңуң тура-соруун барыкчалаш тургаш, чазакты тургузарын непереп турар.

Чак премьер-министри парламентага чүгө солгун каары билек-де июль 18-те социалист партия меделеп чарлап. Чазак башкыларыңа Икэдани солган чорук болза улугуң демократтыг күөстөргө улур Японияның чагырыкчы бөдүктери ниң сүтөөзи деп анда айтып турар. Парламентини озадышыңың чөккө тардырың дөзө, конституцияны барыкчалар, нейтралитеттиң политикасын чорудуң ниңдү чазактың тургузуры дөзө демиселди үргүлчүлөүр социалист партия ында онзалал демдеглээн.

(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНДА

Шериг трибуналының дугайында дүрүмүнүң 9-ну болгаш 16-гы чүүлдеринге дүшүрүп база ССР Эвилелиниң болгаш эвилелдешиң республикаларының неперемениң суд чорудулганының үндөзүнөриниң 36 чүүлүн барыкчалаш, күрүңгө улур үлөдиги дөзө харысалга дугайында Хей-лунун 2-ги чүүлү-биле шийинчү чорук кылган деп бүүдүрүлгөсү турар америк разведчик Пауэрс Френсис Гарриниң херзон көөрү-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң шериг коллегиязы хүлөп алган.

ССР Эвилелиниң Дээди Судунуң шериг коллегиязының бо херонти көөр амык суд хуралы 1960 чылдын август 17-де болур.

Улусчу дружиначыларже кичээнгени салыр

Өчүрнеринде кызыл өкөстөр багып алган амык-даа, улуг-даа икчилерни бистиң хоорайларымызга кудумчуларыңа, кинотеатрларыңа, клубтарыңа база хей-нирти чөлдөрүңге бо-ла көрүп болур. Олар хей-ниртиниң корукун тудуп, арагычтар-биле, кулганар-биле демиселдеп турар, албан-бүдүрүлгө чөлдөрүн шалкыч амыкчыларын, — дружинниктер-дир.

Чөөп-Хемчик районуң, ылангыч «Коммунизмге орук» колхозка хей-ниртиниң чүрүмү үрөк икчилер эвөш эвөш турган. Партия, комсомол организациянының савазы-биле колхоз баштаар чери эки-тура улугуң дружиналары тургусалар. Коммунист улугуңуң амыкчылар эки-тура улугуң дружина хей амыкчылар тургустуңан хүнүңден-не эгелээр сумуларга 8 хуралдарын, апы-алты темаларга 5 лекцияларын, социалист хойлуңуң дугайында 4 лекцияны, коммунистиг мораль дугайында, арагыч харышынын дугайында 7 бөсөдөн чоруткан.

Бир эвөс 1959 чылда хей-ниртиниң чүрүмү үрөңи дөзө өш хуулуңуң сүлдөрүңа чүрүм үрөңи 51 кижиниң херзон көргөс болза, 1960 чылда хей-ниртиниң чүрүмү үрөңи чөк болган. Районуң милиция салгыры эки-тура дружиналары дөзө, оң-биле таны харылаалың бөшп турар. Улусчу дружиналарың амыкчылар чөптөкчүлөүр база бар. Район болгаш райүлөтүр комбинатыны улуртукчулары мынчага дээр дружинаны тургустуулан.

Танды районуң улусчу дружиналары оң амыкчыдыг. «Кызыл партизан» колхозтуң агартуучу оң секретары эш Беспаловтуң улуртугазы-биле улусчу дружинага улуг деткимчени берип турар. Каз-Хем районуң улусчу дружиналары база эки амыкчылар. Ильяна суурнуң чурттакчы Галкина июль оорукта Дружина кежигүнери эштер Чепиков, Дроздов олар иштер чоруткан, олардык өөрү Ныкочку Балгазын суурдан тыкканнар. Ол ышкыч Ильяна мизгизинден ооруп алганы 960 рубльдиң барыңнары база оорган ушуган.

База ол-ла дружина кежигүнери

сыдыг өргөлөкчизи Болдыреваның төрөгөчкөргө бараанынын чингечи бүү-биле сыдып турганын илереткен, оңу аш судула көргөн соода амыкчылар үлөтүрөн.

Милиция салгырының улуртугазы-биле улусчу дружинаның кежигүнериңе хуралды 1 каттап, лекцияны 7 каттап, бөсөдөн 13 каттап чоруткан.

Бир-Хем районуң улусчу дружинамы багай эвөш амыкчылар турар. Милиция салгырының амыкчылары чөп ортууга 14 хуралдарын, 22 лекцияларын чоруткан.

Өзү-биле төрөгөчкөргө областтың амыкчы эки-тура улусчу дружиналарың амыкчылар чөптөкчүлөүр амыкчы болуп турар. Кызыл хоорайны ИД-65 болгаш «Тыва туду» трестиниң чөлдөрүңге улусчу дружиналар тургустуулан. Партия болгаш совет органдар бо дугайың ол организацияларның улуртукуларыңа чангыс уда эвөс салгындарын келген. Ол ышкыч Барыын-Хемчик районуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозта улусчу дружина күөтүлгө чөлдөрүңге улусчу дружинаны амыкчылар чорутпаш турар. Оң амыкчы амыкчы чөлдөрүңге улусчу дружинаны кежигүнериңе ийи-чангыс икчилерни хейнүч мурунуга көрбөй, оларны бидиринишканын-биле хүлөп амык чорук көчүрүп четпес. Олар дружинага каларлап кирип алгаш, боттары-ла чүрүмү үрөп, ат-алдарын баксыралы бөзөдөр.

Чижээ, «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң улусчу дружинамыңа Шудууру чүгө бидиринишканын бүүдүрүп кирип алган. А оң чөлдөүрде чү болганын дөзө, ол боду хуланганам, харын-даа шийтирген. Улусчу дружиналарың амыкчы чандык профвокал, комсомол болгаш албан-бүдүрүлгө организацияларының улуртукчулары кичээнгей салгып турар. Оң уламыңдан дружина кежигүнери идишкел чөк болуп, хей-ниртиниң чүрүмү үрөңи-биле кошкаш демиселди турар.

Хей-ниртиниң чүрүмү камгалар дөзө чөптүң мыктыг хүлөүгөзи. Мынчанам улусчу дружиналары амыкчы улам дөзөк оң талзынче чөптүң чаа хей-хей күөстөрн каара тудар херек.

А. ЕМЕЛЬЯНОВ.

Кубаның камгалал министриниң меделгели

ПАРИЖ. (СЭТА). Камгалал министр Рауль Каструнуң чугалың «Юманите» солун июль 16-да парлап уадуруге. Куба улусу деткил дугайында Совет чазактың башкыны Н. С. Хрушевтуң меделгезинге хол-баштыр ол меделге «Латин Америяның улусуруң, ылангыч Кубаның улусуруң демиселине улуг ужуру-дузалыг болган... Совет чазактың башкыларың меделгезин болза боттарының хамаарышпас чоруду дөзө демиселдеп турар улустарга олар чаасман эвөстөр дээрин илередиң турар» деп Рауль Кастро меделгез.

«Куба улус Совет Эвилелиниң болгаш социалист лагерниң чедирип турар дузаныңа улугу-биле өөрүп четтириң турар болгаш ол дузаламчы бистиң тилелгезиниң үндөзүн болур» деп Р. Кастро меделгез.

Кубаның камгалал министриниң айтыканы болза, куба улусу улур АЛШ болза парлагалда ышкычлардан эгелээш, Кубаның кол-кол хоорайларыңа үрөгөдөшкениниң чорударыңа база чигир плантацияларын болмааларыңа чедир азы-бүрү хевирниң агресси политиказын чорудуп турар.

Социалист лагерниң ачызында америк экономиктиг кызып-кыймышкындан Куба кайлаан деп Р. Кастро айтыкан. «Совет Эвилелиниң дузасы, Хрушевтуң меделгезин билсе үе-шакты удулуп алырыңа база чедишкениңге дүргөн чедиривексе амыктыг». Р. Кастро оон ыңай «Кубаның чаа хүн чырыдып тура-да абыл мурундугузы хевээр дүргөлдөшкөн деп чүвени бистер боттарымыздын чакырбайн турар бис» деп айткан.

Американың агресси үлөдиглери бүрүлгөсү куба улус хары согуугу бээр дээрин Кубаның камгалал министр чугалаан. «Эвилелиниң кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: амык-агың кылдыңың 22-64, иштики информация кылдыңың 21-47, совет тургузуу,

хауерниң кыжаныңа хары кылдыр Кубаның Министрлер Чөвүдөли америк хуу херзонига херек апарган таварыңа хавырар эргени алган. Каттышкан Штаттар билсе калдып кыжаның тудуң-на бис улам бурчугарлап олурар бис, чүгө дие империалист агресси куба революцияны чүгө дүргөлдөш турар» деп Кастро чугалаан.

Кубаның экономиказыңа социалист лагерниң амыкчы берип турар калак перспективаларының дугайың Р. Кастро оон ыңай чугалаан. «Сыдык талазы-биле дыкка хей сангың дүртүрүлгө чардыңган болгаш эң биче хурул үр хуусааның чөлдөдир алган бис. Оң-биле төрөгөчкө бистин ап турарымыс болгаш чөптүң айларда оон-да хей болу бөөр техниктиг дузаламчылар бистиң үлөтүрүлгөсү бүүдүрүп улуг ужуру-дузалыг, эң кол чүгө болза социалистиг лагер бистиң бараан-парымысы сыдып алырыңа идегелди магадылалды хандырып турар мысок болур-дур».

Барыын-европа чөптүң чөртүп турары Кубаны камгалаларының кампаниянын куба улус улуг ужуру-дузалыг кылдыр көрүп турар дээрин Рауль Кастро бодунуң чугалазың төңчүлүгө илереткен. Ылангыч ол кампанияда француз амыкчы алыңың рөлюңуң дугайында ол сеткил ханы чугалаан.

Ук демиселди улуг хөгжүдүргө күөдөлиниң ол илереткен. Чүгө дие, чугаа дөзө куба революцияны дугайында болгаш Латин Америка чурттарының дугайында эвөс, а бүгү делегейниң амыкчы чоңуңуң империализмге улур демиселини дугайында чоруп турар болгай. Кубага дем каттыштырылганынын шийткээсиниң империализмге улур «Куба — америк империалистерни эвөс, а бистри», деп дозуңуң ада-биле хөгжүдүрүн ол кыйтырган.

Четиктиң кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: амык-агың кылдыңың 22-64, иштики информация кылдыңың 21-47, совет тургузуу,

редакторнуң 24-63, редакторнуң орадакчызының 35-24, партияны амыкчылар болгаш пропаганда кылдыңыңың 23-35, чааа илдизиниң 21-27, культура болгаш амыкчылар кылдыңыңың 25-35, бухгалтериянык 31-75, корректорларнык 20-60.

ПРОДУКТУЛАРЫ ШЫН ШЫГЖАНАР, АҖШ-ЧЕМНИ АРЫГ-ШЕВЕР КЫЛЫП БЕЛЕТКЕНЕР

Эрги шагга хоралыг чачкылар эвөш эвөс турган. Чаш уруулары бар хар чедип чорда кара хей-биле чөмөри өөрдөп деп чүгө дыкка хей илер бижы-биле бүүрөп турганнар. Неиз хлебти дайлап-дайлап, оңу амискиже додур тыраш, өмгө өмөр уругуң аксиче суп каар чорал болгай. Дайлаан чүвени биче боорга-ла амык бөөр, амиски хирдени бөөр, оларын сөөстөр үлөй бөөр турган.

Хамык аяк-саваларың хайнын турар суг-биле, ол ышкыч ногааларың дайныдырар илэг суг-биле чуур амыкчы херек чөк болгаш артык амык деп дыкка хей бажың өөлери херекжерин ыңчар санал турган.

Ам колхозчу таразыңнар шын эвөш шах ол бүүдүлүк чачкыдан хосталган. Колхозчу херекжериниң чангызы-даа дайлап алган чөм-биле боңуңуң уруун чөмгөбөс. Бажың бугтары бар деп бүүрөп чорук чиккен. Ам санитар культураның калаа-биле непередип дугайы болгаш колхозчу бүртүк бодунуң амыкчылар-чуртталгазыңа арыг-шеверниң дүрүмү күөсөдү дугайың чугалакып турар бис.

Ол дүрүмнериң аш-чөмө хамаарылыгы кол-кол чүүдери мындыг:

1. Продуктуларың үрөп-баксыраар чорутуң болдуруңар. Продуктуларың, ылангыч дүргөн үрөп-баксыраачаларың эки ажаал-хадгалар дөзө, чайгы үеде боттарыңарың бажыңарың чангыч черин ханылдыр кысаш, чайың чөм сугар черден кылыш амыкчы, ышкыч мылар кыш төңчүлүгө доштан азы хардан тырып алыңар. Картофельди болгаш ногааларың кургак болгаш сериниң өөлөргө (шада алыңга) ажалар.

2. Огородтан чаа кызып алгаш чигге чийр ногааларың (огурецтер, согуналар, саламаттар, морковчалар, репалар болгаш өскөлериң-даа) чириниң мурунда дайныдырар суг-биле чүп каалтыңар. Оң соода хайын турар сугуңуң саарыңа хаксыңаңар. Ногаа тараың чериң төрүңүдө хыл куртарның чурталары болгаш азы-бүрү бактыларлар — микробар эвөш эвөс бар бооп турар деп чүвени каман-даа утпаныңар.

3. Хлеб, далган, крупа, саржачы сээктерден, тараканнардан, күскөлдөрдө болгаш кыстардан камгалалдыг, кургак чөлдөргө тургузуңар.

4. Продуктуларга дөзө, оң чөмни кылырыңың мурунда, холуңарың савазың чыктыр суг-биле эки чунар, хиринг холд аймык азырларың өөлүк микробар эвөш эвөс турар деп чүвени утпаныңар.

5. Чөмни белеткеп тургаш арыг-шеверни сагыңар: оңу эки си-вирип тургаш чүп каан чөм кылыр столга белеткөңөр; продуктуларың арыг бижек-биле келдир. Чөм кылыр черин болгаш чөм каап чийр саваларың, ол ышкыч шопулакты, серээлериң илэг суг-биле чүрар.

6. Чангыс савадан чөм чинер; өг-бүлөңдө кежигүн бүртүк түтөс аяк, тавакка чөм чийр ужурут.

7. Холларыңарың чунуп албайн тургаш, база хирлиг хөп-биле столга каман-даа олурарың: чөмөңөр мурунда холларыңарың саваңап эки чунар (холларың көргө дөзө болза), ышкычта дыкка хирдени берген хевачерни ужулгаш арыг хө